

La Conferencia de J. Vicens Vives

"Economías i Societats de la Costa Brava"

Objeto de la conferencia

Brindar a los hombres de la Costa Brava un retazo de su historia, ya que la Historia sirve para vernos en el pasado y para reconocernos en él. Reconocimiento que exigen las circunstancias actuales, que son de amenaza para la casa que se edificó con tanto tesón y amor, y cuya salvación nos reclama «tensor els esperits i remuntar els cors».

Preámbulo. — La Costa Brava

«¿Que és la Costa Brava?»

Sembla, i acabarà essent-ho, un nom merament turístic. Tan turístic, que avui tothom desitja ésser costabravenc. Mil intents d'ampliació ho demostren d'una manera palesa. Fins i tot pobles del Maresme, el litoral de les platges planes, sense accidents, pretenen d'ésser inclosos en la Costa Brava. Absurd. La Costa Brava és un marc natural. L'esquenada de les Gavarres, tombant-se al mar, des de Bagur a Blanes, encercla un troç de terra triangular. Un triangle com fet a posta. A Llevant, el mar; a Ponent i Nord, la falla del Gironès i la Selva. Al bell mig, les Gavarres

Aquest antiquíssim triangle, empresonat entre el mar i la serralada, ha presentat de sempre una acusada personalitat, deslligada, en certa manera, de la resta de Catalunya. La Costa Brava queda com una illa, geogràficament com una illa; i aquestes condicions físiques influeixen poderosament en el caràcter dels seus homes. Són mediterranis, és a dir, amants de la llum, de la claredat; oberts. Però alhora, en cadascun dels seus gestos copsem unes arrels d'independència, d'insularitat. Paradoxa que dóna als homes de la Costa Brava un específic i senyaladíssim caràcter. Caràcter que potser ja podríem trobar en les agrupacions prehistòriques. Però, de fet, el meu estudi comprendrà una visió des del segle X a l'actualitat.

Quan Catalunya, a la seva hora, s'anà desenvolupant en la integració de dos fets principals, la muntanya (era, vinya, sureda...) i la marina (pins, cales, bots, mariners...), la insularitat de la Costa Brava fa que no entri plenament en aquest joc de les dues Catalunyaes, sempre separades pel passadís de les invasions. Passadís pel que entraren noves formes de cultura, i pel que sortí també la nostra influència enllà de les fronteres. Aquest passadís, en fi, que ens lligà sempre a Europa.

Les societats catalanes, en la seva primeria, s'apunten en aquest doble joc de muntanya i mar. Els muntanyecs amb les virtuts de seny, feina i continuïtat. El litoral amb la innovació, l'expansió, el delit.

La Costa Brava, per totes les raons apuntades, entra tard en aquest joc.»

Después de este preámbulo, que fijó con toda propiedad las características geográficas y de carácter de la Costa Brava, J. Vicens Vives entró de lleno en el tema de su conferencia, que desglosó en diferentes estampas de las sociedades que se estructuraron en nuestra costa, desde el nacimiento de las primeras comunidades hasta la época actual.

I Estampa

Los Monasterios y sus hombres. Los señores. La Abadía Benedictina de San Feliu y los Cabre-ras. Los más viejos pescadores y marineros. De como se fué formando la marina catatana y la contribución de los puertos de pescadores. Del nacimiento de las primeras comunidades, y de su deseo de defensa. Panorámica de los valles como caminos de penetración; ejemplo de la «Vall d'Aro». Como se fueron poblando las tierras. El caso de los «remenses».

II Estampa

El gran empuje de los siglos XIV, XV y XVI. La sociedad marinera. De como los tejidos de la montaña, Olot, Puigcerdá, San Juan de las Abadesas, Gerona, eran exportados por nuestros marinos hasta las costas de Sicilia. Los municipios, los puertos. El consulado del Mar de San Feliu. Las empresas exteriores y la participación en la batalla de Lepanto.

A esta segunda estampa corresponde también la época de nuestra supremacía mundial en cuanto a la pesca del coral. «Tanta importancia conseguí la pesca del coral en la nostra costa, que sempre, que en faig memòria, penso que el millor nom que li hauríem pogut donar, fóra aquest nom sonor i escaient de «Costa del Coral».

III Estampa

La decadencia catalana. En la Costa Brava, decae la exportación de tejidos y del coral. Del islote de la Costa Brava, a finales del siglo XVII, y gracias al éxito de las sociedades de pescadores y de la renovación de sus artes, «bou», parte una corriente de expansión por toda España. Siglo XVIII: viajes primero al sur de España, después hasta Galicia y Vizcaya, que redundaron en la renovación del arte de pescar en toda la península y en la fundación en puertos no catalanes de las primeras industrias de salazón.

IV Estampa

Las dos grandes innovaciones de finales del siglo XVIII: la viña y el tapón. «Els masos» crecen en importancia. La llegada del tapón. De como fué rápidamente asimilado y fabricado en Palamós, Palafrugell y San Feliu de Guixols, ya que les era imprescindible para embotellar con toda perfección el aguardiente que se fabricaba en la Costa Brava y que se exportaba a distantes lugares, Argentina, especialmente. Florecen como ciudades industriales Palamos, Palafrugell y San Feliu.

Pero también se acusa una renovación demográfica, debido a las nuevas influencias.

Como hecho relevante de esta cuarta estampa, debemos citar la marina ochocentista, desde 1820 a 1859. Con las maestranzas del litoral. Se construyen toda clase de veleros en Lloret, Blanes y San Feliu. Nuestros veleros redescubren América. La ruta del «tasajo»; servicio triangular entre España, Rio de la Plata y las Antillas. El humo negro del vapor acaba oscure-

ciendo la albura de las velas y de esas rutas.

V Estampa

«Comença una experiència industrial nova. El suro fou, en realitat, l'element estructural de la nova societat. L'economia del suro agafa tot-seguit aires i empena internacional, degut a la pressió dels mercats exteriors: cervesa, vins, xampany. Arrapats a la primeria al mercat francès, passen els nostres fabricants a l'autonomia industrial. Es l'època artesana, celebrada durant tants d'anys que s'obra devers 1840.

Els homes de la Costa Brava es llencen a l'interior d'Espanya: Andalusia, Extremadura. Van a comprar el suro que allí creix a la bona de Déu, desconegut, inapreciat. Les primeres compres que es feren, s'han merescut més d'una crítica, ja que el que se'n pagà era molt poc respecte al guany que reportà als compradors. Però cal tenir en compte una cosa, i és que els nostres homes no s'emportaren únicament el suro, sinó que ensenyaren la manera de tenir cura del bosc i multiplicaren al 2001 al rendiment i valor d'unes suredes ignorades. Davant l'èxit de la nova indústria, molts es llencen a provar sort, i en conseqüència, apareix el capitalisme modest. Fàbriques i fabriquetes; competència arreu. El sistema de treball era especialíssim, sobre una societat sense classes i agermanada dins d'una autèntica compenetració. L'entusiasme de l'abundor és manifesta en cada cosa. Es l'època de l'eterna festa major, però sobre l'aldarull de les festes, l'esperit pren volada i es desplega: és també l'època de la creació de les mases corals, dels cassinos... No obstant, la Costa Brava pecà d'imprevisió. No es va tenir cura dels mercats, en l'excés dionisiac, entre platxeria i cuina.

La Costa Brava ens queda més aïllada que mai. Avançada sempre en un món rerassagat. I ella mateixa rerassagada, davant la competència tècnica.

Però la seva força, la seva empena, es trasllueix en la maravellosa contribució d'aquesta comarca a la renovació del país a començaments del segle XIX»

VI i última estampa

«I ara sols em resta mostrar-vos l'estampa actual, la d'avui. Seré breu. He parlat una hora seguida i he abusat de la vostra atenció.

Després d'una sotregada enorme, la de 1914 a 1918, la Costa Brava empallideix. Torna a relluir, torna a somriure a l'adveniment del turisme. Però... el turisme no és cap conquesta. no és cap economia estructural, ni un resorgiment de l'esperit. Es viu i es prospera anònimament, a remolc dels altres, i de les iniciatives foranes. La Costa Brava ha creat moltes coses; menys, el turista. Perdoneu!»

Y con estas palabras, con este toque de atención ante la dispersión y pérdida de nuestros valores espirituales más característicos, que se viene produciendo desde que vivimos pendientes única y exclusivamente del parte meteorológico y de los turistas, cerró J. Vicens Vives su interesante y documentada conferencia, de la que, a mi pesar, sólo he sabido ofrecer una deficiente glosa.

L. d'A.